

פרק מ"ז

אין ספק שכבר התברר והתחוויר שרוב נבואת הנביאים במשלים, שכן כך פעולתו של הכלי שלה, כלומר, הכוח המדמה. כן ראוי גם לדעת משהו מעניין ההשאלות וההגזמות, כי יש שהן מופיעות בלשונות ספרי הנבואה, וכאשר הדברים יובנו ככתבם, מבלי לדעת שהם הגזמה או הפרזה, או יובנו לפי מה שהביטוי מורה עליו על-פי המשמעות שנקבעה בראשונה¹, מבלי לדעת שהוא מושאל, ייווצרו אבסורדים².

14. שופטים ר', 11-21, 25-26, 34-40.
15. ראו הלמוד בבלי, ראש השנה כ"ה, א-ב.
16. לעיל, ח"ב, פרק מ"א. – השו" קליין-ברסלבי, אזוריזם, עמ' 186-187.
17. בפתור, ברפיון (בארישות?).
18. אלדראהם (ריבוי של דהם, מטבע הכסף בארצות האסלאם בימי הביניים).
19. זכריה י"א, 12-13 (לדעת רש"י, 'היוצר' הוא אוצר בית המקדש). השו" לעיל, פרק מ"ג מחלק זה.
20. השו" ריינס, נסים, עמ' 261-262.

פ ר ק מ ז

1. כלומר, המשמעות הראשונית. במקור: אלוציע אלאול ('הקביעה הראשונה'). המלה רציע היא תרגום מילולי של המונח היותני *thesis* שנאצאת; ראו לעיל, הערה 8 לפי"ק ט"ז מחלק זה. המלה יכולה לציין גם: 'שערוריות'.

כבר הבהירו ואמרו: דיברה תורה לשון הבאי³, כלומר, הגזמה, והביאו ראיה מדבריו: ערים גדלת ובעזרת בשמים (דברים א', 28). וזה נכון. גם כי עוף השמים יוליד את הקול (קהלת י', 20) הוא בבחינת הגזמה. על-פי זאת נאמר: אשר כגבה ארזים זָבְחוּ וְנַחֲסָן הוּא כְּאַלּוֹנִים] (עמוס ב', 9). אופן זה מצוי הרבה בדברי הנביאים כולם, כוונתי לדברים שנאמרו בדרך הגזמה והפרזה ולא בדרך הגדרה ודיוק.

אך לא ממין זה מה שכתבה התורה על עוג: הנה ערשו ערש ברזל [הלה היא כרבת בני עמון. תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה באמת איש] (דברים ג', 11). כי ערש הוא המיטה: אף ערשנו רעננה (שיר השירים א', 16). ואין מיטתו של אדם שווה למידתו, שהרי אינה בגד שהוא לובש. אלא המיטה תמיד גדולה יותר מן האדם הישן בה. נהוג ומקובל שהיא ארוכה יותר מן האדם בשליש אורכו. ואם היה אורכה של מיטה זאת תשע אמות, יהיה אורכו של הישן עליה – לפי היחס הנהוג של מיטות – שש אמות או קצת יותר. ודברו: באמת איש (דברים ג', 11) כוונתו באמתו של אדם מבינינו, כלומר, משאר האנשים, לא באמתו של עוג⁴. כי כל אדם הוא בעל איברים פרופורציונליים, על-פי רוב. הכתוב אומר אפוא שאורכו של עוג היה פי שניים מאורכו של איש משאר האנשים או קצת יותר⁵. זאת היא בלי ספק אחת מן החריגות של פרטי המין [האנושית], אך בשום פנים אין היא נמנעת.

באשר לדיוק גיליהם של אותם אנשים שכתבה התורה, אומר אני שרק האיש הנזכר לבדו חי חיים [ארוכים] אלה, ואילו שאר האנשים חיו חיים טבעיים רגילים. חריגתו של דאיש ההוא היתה בשל סיבות רבות בתזונתו והנהגתו, או על דרך הגס, ונהוג על-פי משפטינו. אין אפשרות לומר על כך משהו אחר⁶.

כן גם ראוי להתבונן מאוד בדברים הנאמרים בדרך ההשאלה. יש בהם כאלה שהם ברורים ומקִנְנִים ואינם קשים לאף אחד, כגון דברו: ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחור־בָּךְ (ישעיה נ"ה, 12), כי זאת השאלה ברורה. וכן את דברו: גם בְּיֹשֵׁבִים שִׁמְחוּ לָךְ, [ארזי לבנון] (שם, י"ד, 8) תורגם יונתן בן עוזיאל: אף שלטונין חדיארו לך, עתירי נכסין⁷. הוא הבין אותו כמשל כמו חמאת בקר וחלב צאן [עם חלב-כרים ואילים בני-בשן ועתודים, עם-חלב כליות חטה, ודם-ענב תשתה-חֲמֹר] (דברים ל"ב, 14).

השאלות אלה מרובות מאוד בספרי הנבואה. מהן שההמון מרגיש שהן מושאלות, ומהן כאלה שהם חושבים שהן לא מושאלות. שהרי איש לא יטיל ספק בדברו:

3. תלמוד בבלי, תמיד כ"ט, א': "דיברה תורה דברי הכאי". השו"ע, חולין צ"ב, ב': "דיברה תורה דברי הואי".
4. כפי שהבינו המיוחס ליונתן בן עוזיאל ורש"י (כנראה גם אונקלוס, כמסתבר מפירושו רמב"ן לפסוק).
5. כבר, פרשנות (גרמנית: הערה 2 בעמ' 140; עברית: הערה 1 בעמ' 113), מעיר שהדברים כבוססים בחלקם על פירושו של ר' אברהם אבן עזרא לפסוקים אלה.
6. ראו, לעומת זאת, דברי רס"ג בהקדמתו לפירושו לתהלים (תהלים, רס"ג, עמ' כד-כו). השו"ע וידה, מחקרים, הערה 1 בעמ' 69.
7. "גם שליטים שמחו לך, עשירי מקנה (עדרים)" (או, "עשירי רכוש". ראו לוי, מילון, כרך ב', עמ' 110, ערך "ניכסא II").

יפתח ה' לך את אוצרו [הטוב, את השמים לכת מטר ארצך בעתו... (שם, כ"ה, 12) שזאת השאלה ושאין לאל אוצר שבו נמצא המטר⁸. כן דברו: ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן (ההלים ע"ח, 23-24). איש גַּם לֹא יִחְשֹׁב שיש בשמים שער ודלתות. אלא כל זאת על דרך הדימוי, שהוא מין השאלה. כך יש להבין את דברו: נפתחו השמים [ואראה מראות אלהים] (יחזקאל א', 1); ואם-אִיךָ מַחְנֵי נַא מִסַּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ (שמות ל"ב, 32); אמחנו מספרי (שם, שם, 33); ימחור־מִסַּפְרֵי הַחַיִּים (תהלים ס"ט, 29). כל זאת על דרך הדימוי, לא שיש לו יתעלה ספר שבו הוא פותב ומחק, כמו שחושבים ההמון מכיוון שאין הם מרגישים שיש כאן השאלה.

הכול ממין אחד. הבן את כל מה שלא הזכרתי על-פי מה שהזכרתי בפרק זה, פרט את הדברים בשלך והבחן ביניהם. אז יראה לך מה נאמר בדרך משל, מה נאמר בדרך השאלה, מה נאמר בהגזמה ומה בדיוק לפי המשמעות שנקבעה בראשונה⁹. אז תתבררנה לך הנבואות כולן, ותתחוררנה ותישארגנה עמך יאמונות מושכלות, ערוכות על-פי סדר ומשביעות רצון האל, כי לא תשביע אתה וצוננה אלא האמת, ולא יכעיס אותך אלא השקר. ולא תשתבשנה דעותיך ומחשבותיך, פן תאמין בעצות. לא נכונות רחוקות מאוד מן האמת ותחשוב אותן לתורה, בעוד שהתורות הן נקראות צרופה כאשר מבינים אותן כראוי. נאמר: צדיק עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם [הביני ואחיה] (תהלים קי"ט, 144), ונאמר: אֲנִי ה' דָּבַר צַדִּיק (ישעיה מ"ה, 19)¹⁰.

על-ידי התבוננות זאת גם תיחלץ מלִּבְיָהּ מִצִּיאוֹת שֶׁהָאֵל לֹא יַצְרֶה, ומדעות רעות שחלקן עלול להביא לידי כפירה לידי אמונה שיש חיסרון באל, כאופני ההגשמה, התארים וההיפעלויות, כפי שהבהרנו¹¹, או לחשוב שאמרות נבואיות אלה הן שקר. כל הפגם הגורם לכך הוא ההתעלמות ממה שהעיתונאי עליו. כי גם אלה עניינים מסתרי תורה, ואף-על-פי שדיברנו עליהם בהכללה, יקל פירוטם אחרי מה שקדם.

8. השו"ע עומת זאת תלמוד בבלי, חגיגה י"ב, ב': "מנן שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד ועליית טללים רעים ועליית אגלים..." (הערת העורך).
9. אלשיראע (ריבוי של שריעה, תורה) מציינת בהובי-ההקשבה "המצוות". נראה שכאן יש לתרגם "התורות". אבל הקונוטציה "מצוות" קיימת גם כאן, כמסתבר מן המובאה מספר תהלים בהמשך אותו משפט (יש גם שהמלה העברית "תורה" באה לציון מצוות או מערכת מצוות: כגון ויקרא ו', 1, 12; במדבר ו', 21; שם, י"ט, 14).
10. בערבית צדק פירושו "לדבר אמת". לכן לקהל הקוראים דוברי הערבית, שלהם נועד הספר במקורו, הקשר האסוציאטיבי בין השורש צ-ד-ק ל"אמת" היה מיידי (גם בערבית "צדקת" = דיברת אמת). רובו של חלק א' מוקדש לשאלות אלה.
- 11.